

EL CANT DE LA SIBIL·LA A MALLORCA

Gaspar Alemany

Al curs de l'any, els pobles tenen unes fites determinades, que solen anar acompanyades d'expressions folklòriques de tot tipus. Hom pot esbrinar quina consciència i quin sentit de pertinença tenen els homes i dones d'un país a través de les múltiples manifestacions lúdiques, rituals i de tota mena.

A l'illa de Mallorca, el 24 de desembre té com a propi el cant de la sibil·la a les esglésies. És la nit de Nadal. Aquesta celebració es coneix popularment amb el nom de «matines». I és precisament en aquest context on la sibil·la té un relleu ben destacat.

Parlam d'una peça de les representacions medievals nadalenques que era estesa a moltes esglésies de la cristiandat europea, que ha desaparegut, i solament s'ha conservat a Mallorca, a la catedral de l'Alguer i a Braga. Em consta que al País Valencià la tradició de la sibil·la és present a Gandia mateix. Desconec, però, en quin context.

En un text patristic s'hi retreu la sibil·la en la pregària monàstica. És un text atribuït a sant Agustí, falsament. Tot i això, aquest text on s'esmentava la sibil·la contenia fortes inventives antisemites. Els me-

dievals passaren a l'escenificació d'aquest sermó antijueu.

A Mallorca trobam dues formes d'escenificació: una de breu, el cant de la sibil·la, i una de més llarga, que hi combina la «processó dels Profetes».

El fragment de la sibil·la, en llatí, té música datada al segle VIII. La posada en escena és documentada ja al segle XI, i al XIII ja consta la substitució progressiva del text llatí per versions en llengua vulgar.

A la catedral de Còrdova es conserva un manuscrit de devers el 960. Pertany a la litúrgia mossàrab. Del segle X és també el manuscrit de Ripoll, estès per Catalunya fins al segle XVI. Amb la conquesta, el 1229 passà a Mallorca on perdura fins avui.

No és l'objectiu d'aquestes pàgines oferir un exhaustiu recorregut per la història del cant de la sibil·la. Tanmateix, cal esmentar la publicació de Mn. Pere Joan Llabrés i Martorell, canonge de la seu de Mallorca i professor de Litúrgia, com un referent prou documentat que cal tenir present quan es vol tractar de la tradició de la sibil·la.

A Mallorca, a qualsevol poble, per petit que sigui, hi podreu sentir la nit de Nadal «la sibil·la», cantada per un nin o una nina, abillat amb un vestit *ad hoc* evidentment d'estil femení. La tornada divergeix, com també el text, que ha sofert mutilacions. Comença el cant amb aquestes paraules: «lo jorn del judici parrà qui haurà fet sevici». Parrà, apareixerà, i sevici, crueltat. Maldament sentim cantar «lo jorn del judici parrà qui no haurà fer servici».

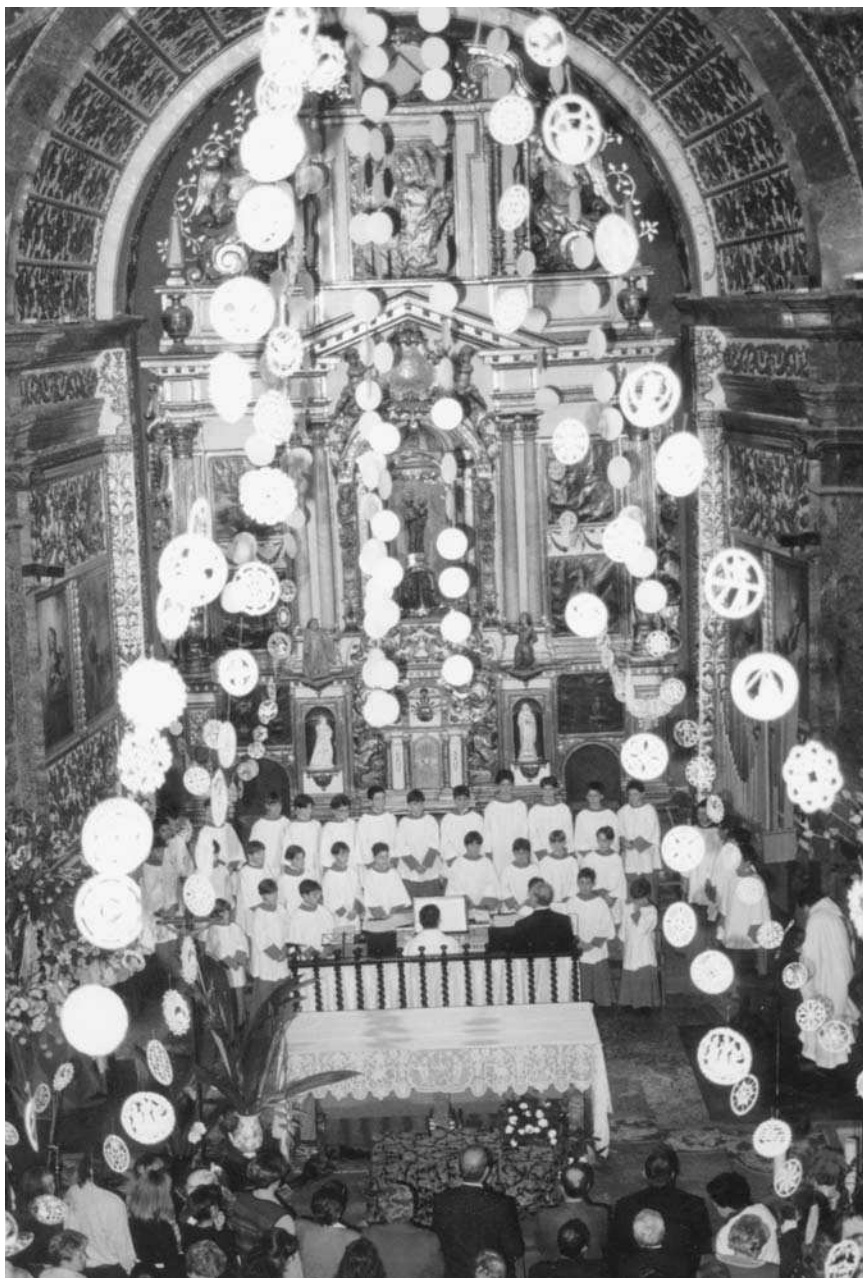
9

PARLEM DE...

ARXIU LLUC

El blavet, abillat per cantar la sibil·la.

ARXIU LLUC

L'interior de l'església amb les neules penjades.

Pere J. Llabrés afirma que els versos del cant de la sibil·la són coixos, apedaçats, i qui més qui menys dels qui ensenyaven l'esmentat cant es creien amb dret a posar-hi mà per retocar lletra i música.

Al santuari de la Mare de Déu de Lluc, on hi ha una escolania que data en la seua constitució de 1531, la nit de Nadal es prepara amb esment. Un solista canta la sibil·la amb una tonalitat pròpia. Les estrofes que va desgranant tenen un tint apocalíptic i són com un ressò de la lectura de la Sagrada Escripura del profeta Joel que l'ha precedida. És lo jorn del judici. L'estrofa final

demana «l'humil Verge» que pregui el seu Fill per deslliurar-nos de la mort eterna. L'escolania i l'orgue tenen interludis de resposta coral o instrumental després de cada estrofa. El blavet, nom que reben els nins que canten a l'escolania pel color de llurs sotanes, va vestit amb unes robes que l'identifiquen tot d'una; porta a les mans una espasa, que manté dreta durant tot el cant. Aquesta espasa al·ludeix a la que feia servir Goliat, segons el sermó del Pseudo-Agustí. Al final del cant, el sibil·ler dóna la benedicció amb la mateixa espasa.

Part de la decoració de l'església, per Nadal, la constitueixen les

neules penjades, avui de paper, abans de farina i aigua com a postres per a les festes, i que serviren també de pa eucarístic. Tindria alguna relació aquest pa amb el nom bíblic Betlehem, casa de pa? És una hipòtesi, i l'origen i el significat de les neules queda sense resposta contundent. Quan les neules eren bones de menjar i, a més, una coca era penjada d'un fil davant el sibil·ler, aquest tallava el fil amb l'espasa al final i la coca era seva, però com diu la cançó popular:

Sibil·la alerta a sa coca,
que no te caic de les mans
perquè hi ha dos escolans
que baden un pam de boca.

«Les Matines de Lluc, per tota Mallorca són famoses. Cantades per les veus blanques dels escolans, tenen un infantívol encís que no desiu gens ni de la nit ni del misteri [...] El cant de la sibil·la era encomanat a l'escolà de veu més pura i més flexible. Vestit com una dona, amb un capell de llargues plomes i amb una espasa desembeinada dins les mans, ben poc retreia l'escolanet de la Mare-de-Déu de Lluc el ferotge aspecte de les Sibil·les feréstegues [...] Les neules lleus s'aturaven de tremolar; s'aturaven de pipellejar els ciris; i sobre un enorme silenci àvid, sobre aquelles mil testes altes, la veu cantava, lenta i llarga, com l'amorós deliri d'un rossinyol dins una fronda d'abril...»

Amb aquestes paraules descriu Llorenç Riber, a la *Minyonia d'un infant orat*, el que experimentà una nit de Nadal quan ell fou blavet de Lluc.

És un encert que el cant de la sibil·la perduri i sigui ben viu al nostre poble, i que precisament quedi emmarcat en les festes de Nadal, avui tan difuminades per altres costums, a vegades d'importació. És un tret ben característic de com Mallorca celebra el seu Nadal avui, que ve d'un ahir llunyà, però que segueix ben viu.